

Datainspektionen informerar

Nr 1/2014

Allmänna råd

Datainspektionen har i samråd med den kommunala räddningstjänsten utarbetat en allmän vägledning för att underlätta brand- och räddningsväsendets behandling av personuppgifter vid brand- och räddningsuppdrag.

Vägledningen har tillkommit efter att det framkommit att det förekommer fotografering och filmning inklusive bandning av ljud vid utryckning.

Datainspektionen

den 16 juni 2014

Innehåll

Innehåll	3
Sammanfattning.....	4
Kommunalt ansvarsområde	4
Behörig tillsynsmyndighet	7
Registeransvar.....	7
Bestämmelser som skyddar integriteten vid användningen av fotografier	9

Sammanfattning

Sammanfattningsvis gäller det att ta ställning till om behandling av bild- och ljudmaterial är nödvändig för att kunna utföra brand- och räddningsuppdrag. En fråga som bör ställas är vilka konsekvenser fotografering och filmning kan få för den personliga integriteten. Det är högst sannolikt att behandlingen av bild- och ljudmaterial avser sådana personuppgifter som kan kränka privatlivet, få negativa konsekvenser för enskilda eller framhäva känsliga personuppgifter genom att avbilda personer eller egendom på olycksplatser. Vad avser situationsbilder, det vill säga bilder där situationen eller aktiviteten är det egentliga föremålet på bilden, bör alltid en avvägning till fördel för den avbildades intresse göras.

Landskapslagen (2007:88) om behandling av personuppgifter (i fortsättningen kallad personuppgiftslagen) förutsätter vid behandling av personuppgifter som till exempel erhållits vid filmning och fotografering att ändamålet med behandlingen av uppgifterna definieras och att uppgifterna bara används för det på förhand uppgivna ändamålet, att behandlingen planeras så att uppgifternas tillgänglighet begränsas, att erforderliga skyddsåtgärder vidtas och att de som ska handha informationen instrueras och utbildas.

Det är således tillåtet att behandla endast sådan information som faktiskt behövs för att utföra ett brand- och räddningsuppdrag. Uppgifterna ska vara sakligt motiverade med hänsyn till verksamheten och användas för det ursprungliga ändamålet.

Kommunalt ansvarsområde

Ansvarsfördelningen och samarbetet inom räddningsväsendet är uppdelat mellan landskapsregeringen, som bland annat handhar det övergripande ansvaret för att räddningsverksamheten bedrivs effektivt, och kommunen enligt räddningslagens (2006:106) kapitel 2 så att kommunen är skyldig att inom sitt område bland annat ansvara för att det upprätthålls en beredskap för räddningsinsatser som gör det möjligt att effektivt bedriva operativ räddningsverksamhet i kommunen.

Olika uppgifter kan skötas av en kommun enskilt eller av flera kommuner gemensamt. I varje kommun finns en brandkår med skyldighet att fullgöra uppgifter inom räddningsverksamheten i kommunen. Brandkåren kan bestå av personal i huvudsyssla, personal i bisyssla eller vara en avtalsbrandkår. För varje kommun ska det även finnas en räddningsmyndighet (kommunens räddningsmyndighet) inom vilken det ska finnas en högsta tjänsteman (räddningschef) med uppgift att utöva tillsyn över och ansvara för ledningen av det kommunala räddningsväsendet. Räddningsmyndigheten är uppkopplad till den riksomfattande myndighetsradion VIRVE som används vid alarm och som förmedlar information som är under sekretess.

Räddningsområdet Ålands landskommuner omfattar 9 av landskommunerna på Åland. I Mariehamn handhas brand- och räddningsväsendet av räddningsverket. Mariehamns stad fungerar genom avtal även som räddningsmyndighet för Lemlands kommun och skärgårdskommunerna.

Åtgärdsregister

Enligt 67 § är kommunens räddningsmyndighet skyldig att föra ett åtgärdsregister. I åtgärdsregistret får införas uppgifter som 1) behövs för att enheterna inom räddningsväsendet skall kunna sköta sina uppdrag effektivt, såsom uppgifter rörande beredskap, anrop, ledningsförhållanden, utrustning och ansvarsområde samt enheternas storlek och sammansättningen, 2) anger när och på vilket sätt ett nödmeddelande mottagits och vidarebefordrats, 3) anger ett nödmeddelandes innehåll jämte telefonidentifierings- och adressuppgifter samt bandningar eller andra tekniska upptagningar av meddelandet, 4) anger namnet på de personer eller mottagningsenheter som tagit emot ett nödmeddelande, registrerat meddelandet, vidtagit omedelbara åtgärder i anslutning härtill samt givits ett uppdrag i anledning av meddelandet, 5) anger identiteten hos den person som avses i 3 punkten till den del uppgifterna avser namn, personbeteckning eller födelse- och kön, modersmål, medborgarskap, hemort, adress och telefonnummer, 6) rör det objekt nödmeddelandet avser, 7) avser ett räddningsuppdrag och de åtgärder som i anslutning därtill vidtagits såsom åtgärds- och händelseredogörelser, uppgifter om platsen och tidpunkten för en olycka, i vilken utsträckning skyndsamma räddningsingripanden varit nödvändiga i det enskilda fallet, vilka risker som förelegat i samband med att ett räddningsuppdrag genomförts samt andra behövliga uppgifter om ett enskilt uppdrag och 8) är nödvändiga för att i största möjliga utsträckning skydda den enskilde och de som arbetar vid de enheter som använder sig av alarmdatacentralens tjänster, såsom uppgifter rörande en brottslig gärning, ett straff eller någon annan påföljd för brott, någons hälsotillstånd, sjukdom eller handikapp och de vårdåtgärder eller andra därmed jämförbara åtgärder som i anledning därav vidtagits eller socialvårdsåtgärder som vidtagits för den enskildes räkning.

Utöver ovanstående uppgifter får i åtgärdsregistret införas uppgifter om 1) föremålet för de räddningsåtgärder som vidtagits med anledning av att en olycka inträffat, 2) vilken typ av olycka som har inträffat, 3) tekniska detaljer om olyckan och dess förlopp, 4) vilka räddnings- och bekämpningsmetoder som tillämpats, hur stora personalresurser som ställts till förfogande samt vilka fordon och vilket slags materiel som använts i samband med att en räddningsoperation genomförts, 5) räddningsverksamhetens resultat, 6) de skador på människor, egendom och miljön som en olycka givit upphov till samt 7) orsakerna till en olycka.

Behandlingen av uppgifterna i åtgärdsregistret

Uppgifterna i ett åtgärdsregister får utlämnas till landskapsalarmcentralen och andra räddningsmyndigheter. Uppgifterna får även utlämnas till andra myndigheter och forskningsinstitut under förutsättning att uppgifterna används i undersökningssyfte som ett led i vetenskaplig forskning om olyckor. Åtgärdsregistret får även användas för statistikföring under förutsättning att inga personer kan identifieras i statistiken. I övrigt ska i samband med utlämnande landskapslagen (1977:72) om allmänna handlingars offentlighet tillämpas. Uppgifterna i åtgärdsregistret ska sparas ända fram till den tidpunkt kommunens räddningsmyndighet inte längre anser det motiverat att bevara dem. I de fall det i åtgärdsregistret införts uppgifter som avses i 65 § 8 punkten (brottslig gärning, ett straff, annan påföljd för brott, någons hälsotillstånd, sjukdom eller handikapp och de vårdåtgärder eller andra därmed jämförbara åtgärder som i anledning därav vidtagits eller socialvårdsåtgärder som vidtagits för den enskildas räkning) ska dock uppgifterna raderas ur registret senast två år efter det att de införts.

Övervakningsregister

Kommunens räddningsmyndighet skall föra ett övervakningsregister. I övervakningsregistret skall införas uppgifter om övervakningsobjekten samt för räddningsuppdrag behövliga uppgifter beträffande objektens ägare och innehavare. Uppgifterna i övervakningsregistret skall kontrolleras och justeras regelbundet samt sparas ända fram till den tidpunkt kommunens räddningsmyndighet inte längre anser det motiverat att bevara dem.

Tystnadsplikt

Huvudregeln är att den som är anställd inom räddningsväsendet eller annan som är beordrad att delta i räddningsverksamhet inte får lämna ut uppgifter till utomstående, som han eller hon fått kännedom om i anslutning till att han eller hon deltagit i räddningsverksamheten. Sådana uppgifter som inte får lämnas ut gäller bland annat enskild persons affärs- eller yrkeshemlighet, ekonomiska ställning, hälsotillstånd eller personliga förhållanden.

Behörig tillsynsmyndighet

Avtalsbrandkårernas uppgift är att bedriva operativ brand- och räddningsverksamhet. Räddningschefen eller en annan person som hör till brandbefälet¹ kan vara räddningsledare. I de fall någon av dem är förhindrad att leda en räddningsoperation kan även någon som tillhör den brandkår som kallats till olycksplatsen vara räddningsledare fram till dess att räddningschefen eller en annan person som hör till brandbefälet övertar ledningsansvaret.

Slutsatsen är att avtalsbrandkårerna utövar ett offentligt uppdrag som primärt är en kommunal angelägenhet varför Datainspektionen är tillsynsmyndighet. Personuppgiftslagen är tillämplig då inspelning av ljud eller bildupptagning behandlas av landskapets och de kommunala myndigheterna eller när en juridisk och fysisk person som utövar offentlig makt och som med stöd av landskapslag utför ett offentligt uppdrag. Dessutom finns bestämmelser om myndigheters kameraövervakning i speciallagar för t.ex. polis, tull och gränsbevakningsverksamhet.

Registeransvar

Enligt 2 § personuppgiftslagen är det den som ensam eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen och medlen för behandlingen av personuppgifter² som är registeransvarig för de personuppgifter som behandlas. Registeransvaret i en kommun ligger i allmänhet hos kommunstyrelsen, nämnderna och andra organ som är så självständiga att de kan anses utgöra förvaltningsmyndigheter.

Det kan uppstå oklarheter om registeransvaret gällande hanteringen av personuppgifter. Det är i och för sig möjligt att överlåta den faktiska behandlingen av personuppgifter, men registeransvaret i sig kan aldrig överlåtas. Det är därför viktigt att göra klart vilken myndighet eller uppdragstagare (t.ex. förening eller företag) som är registeransvarig³ innan någon personuppgiftsbehandling äger rum, i synnerhet när behandlingen sker för gemensamma syften. Om kommunens räddningsmyndighet anlitar en annan organisation (avtalsbrandkår) för att utföra vissa uppgifter, blir avtalsbrandkårens medlemmar i egenskap av utförare ett registerbiträde som får behandla personuppgifter enligt den registeransvarigas (kommunernas räddningsmyndighet) instruktioner. Registerbiträdet är skyldigt att vidta de säkerhetsåtgärder

¹ Med befäl avses sådan personal som självständigt kan handha administrativa uppgifter och förebyggande säkerhetsarbete samt kan handha ansvaret för den operativa ledningen vid räddningsinsatser.

² Som personuppgift betraktas information som beskriver en fysisk person eller hans eller hennes egenskaper eller levnadsförhållanden till personen ifråga eller hans eller hennes familj, t.ex. namn eller fotografi som kan sammankopplas med en viss person eller uppgifter om bedömning och hälsotillstånd.

³ Registerbiträde är enligt 2 § 5) punkten personuppgiftslagen den som behandlar personuppgifter för den registeransvariges räkning.

som den registeransvarige kräver eller instruerar om. Ett skriftligt avtal som reglerar förhållandet mellan registerbiträdet och den registeransvarige bör upprättas enligt 19 § 2 mom. personuppgiftslagen. I avtalet ska bland annat säkerhetsnivån för behandlingen av personuppgifter regleras. Den registeransvariga myndigheten är skadeståndsansvarig gentemot den registrerade, även för åtgärder som en medhjälpare eller ett registerbiträde har utfört. Ett biträde kan i sin tur enligt avtal eller allmänna regler bli skadeståndsskyldig gentemot den registeransvarige.

I avtalet mellan kommunens räddningsmyndighet och avtalsbrandkåren bör således definieras vilka rättigheter och skyldigheter vardera parten har gällande uppgörande av dokumentation som innehåller personuppgifter, hur uppgifterna ska förvaltas, uppbevaras, utplånas eller arkiveras. Det är alltid den registeransvarige som ytterst svarar för att personuppgiftslagen följs och att de registrerade behandlas korrekt. Ansvaret är straff- och skadeståndssanktionerat.

Mera information om uppdragsavtal finns på Dataombudsmannens byrås hemsida <http://www.tietosuoja.fi/uploads/g1i7uqhyqiu2.pdf>

Behandling av bilder

Grunden för behandlingen av bilder och ljudupptagning (lagring och användning) bedöms utifrån personuppgiftslagen. Finns speciallag⁴ gäller den med personuppgiftslagen som kompletterande bestämmelser. Enligt personuppgiftslagen är det i allmänhet möjligt att behandla uppgifterna endast med den berördas samtycke. På identifierbarheten inverkar bland annat om röst, adress- eller namnuppgifterna på de personer som finns på bilderna fogas till bilderna; om så är fallet skall personuppgiftslagen definitivt tillämpas med tanke på identifierbarheten.

Dataombudsmannen har i sitt ställningstagande 2/452/2005 (22.3.2005) som en allmän rekommendation angående publicering av fotografier på internet konstaterat att enligt personuppgiftslagens grundprincip om individens självbestämmanderätt bör den berörda personens samtycke inbegäras i alla sådana situationer där det finns minsta misstanke om att integritetsskyddet kan äventyras.

⁴ Räddningslagens bestämmelser om tystnadsplikt samt uttryckliga bestämmelser om vilka uppgifter som får finnas i lagstadgade personuppgifter samt den information som förmedlas genom myndighetsradion VIRVE

Bestämmelser som skyddar integriteten vid användningen av fotografier

Det finns bestämmelser i lag om straffrättsliga påföljder gällande förseelse mot de förpliktelser som anges i personuppgiftslagens 9 kapitel, det vill säga **personregisterförseelse**, **personregisterbrott**, och **brott mot tystnadsplikt** och **dataintrång**. Det straffrättsliga skyddet begränsar sig dock inte till personuppgiftslagen. Integritetsskyddet gällande användning av bilder regleras också i strafflagen. I 24 kapitlet strafflagen (531/2000) framställs bl.a. både spridande av information som kränker privatlivet (8 §) och ärekränkning av en person på bild (9–10 §) som straffbara gärningar.

Enligt 24 kapitlet 8 § strafflagen kan den som **obehörigen framför en bild som gäller någons privatliv** genom ett massmedium eller genom att på något annat sätt göra bilden tillgänglig för ett stort antal människor så att "gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning" dömas till böter eller fängelse i högst två år (1 mom.). Som spridande av information som kränker privatlivet anses dock inte framförande av "en bild som gäller en sådan persons privatliv som verkar inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller i ett offentligt uppdrag eller i något annat med dessa jämförbart uppdrag, om bilden kan påverka bedömningen av personens förfarande i nämnda uppdrag och framförandet behövs för behandlingen av någon samhällligt betydelsefull sak" (2 mom.).

Paragraferna om **ärekränkning** (9 §) och **grov ärekränkning** (10 §) i strafflagens 24 kapitel kan också användas i sådana fall där ett fotografi har använts på ett osakligt sätt så att det orsakar skada och lidande för den kränkte eller så att personen på fotografiet på något annat sätt har utsatts för missaktning. Av detaljmotiveringen i regeringspropositionen (RP 184/1999) framgår att det kan vara fråga om ärekränkning också i det fall att en bild innehåller en ärekränkande uppgift eller antydning. Fotografering och användning av ett fotografi kan utgående från fotograferingstillfället anses vara en straffbar. Enligt 24 kapitlet 6 § strafflagen, som gäller **olovlig observation**, skall den som obehörigen med en teknisk anordning 1) iakttar eller avbildar en person som vistas på en hemfridsskyddad plats eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats, eller 2) på ett integritetskränkande sätt iakttar eller avbildar en person som vistas i ett ämbetsverk, en affärslokal, ett kontor, en produktions-inrättning, en möteslokal eller någon annan motsvarande lokal eller byggnad eller på ett omgärdat gårdsområde dit allmänheten inte äger tillträde, dömas för olovlig observation till böter eller fängelse i högst ett år. Också försök är straffbart. De kriterier som specificeras i avsnitt 5 kan fungera som riktlinjer för dels bedömningen av om rekvisiten enligt ovan nämnda bestämmelser i strafflagen är uppfyllda, dels bedömningen av graden av uppsåt.

Förutom straffrättsliga påföljder har det också fogats en bestämmelse om **skadeståndsskyldighet** till personuppgiftslagen. I 34 § i lagen konstateras att den registeransvarige är skyldig att ersätta den skada som en behandling av personuppgifter tillfogats den registrerade eller någon annan person av att personuppgifter har behandlats i strid med denna lag. I fråga om skadeståndsskyldighet gäller i övrigt vad som bestäms i 2 kap. 2 och 3 §, 3 kap. 4 och 6 § samt 4, 6 och 7 kap. skadeståndslagen (412/1974).”